

УДК 338.439.02

О. А. Глушков,
к. т. н., доцент, директор Відокремленого структурного підрозділу,
Фаховий коледж нафтогазових технологій, інженерії та інфраструктури сервісу
Одеського національного технологічного університету
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-5954-5541>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.14.107

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА ТА ПЕРЕРОБКИ

O. Glushkov,
PhD in Technical Sciences, Associate Professor
Professional College of Oil and Gas Technologies, Engineering
and Service Infrastructure of Odesa National University of Technology

STRATEGIC DIRECTIONS FOR ENSURING THE COMPETITIVENESS OF THE LIVESTOCK AND PROCESSING SECTOR

Статтю присвячено вивченню аспектів забезпечення конкурентоспроможності галузі тваринництва та її переробки в Україні в умовах сучасних викликів глобального, національного та галузевого рівня. Дослідження має на меті визначити та обґрунтувати стратегічних напрямів підвищення конкурентоспроможності галузі тваринництва та її переробки в Україні з урахуванням сучасних викликів, потенціалу галузі та вимог внутрішнього й міжнародного ринків.

В дослідженні обґрунтовано, що конкурентоспроможність тваринницької галузі формується під впливом значної кількості взаємозалежних факторів, серед яких ключову роль відіграють: технологічний рівень виробництва, якість продукції, її відповідність міжнародним стандартам, ефективність управління, доступ до інвестицій та державної підтримки. Проведено оцінку зовнішнього середовища функціонування галузі з урахуванням визначених чинників з використанням PEST-аналізу. SWOT-аналіз дозволив виявити сильні сторони галузі (наявність природно-ресурсної бази, експортний потенціал, нішеві ринки, впровадження smart-технологій) та слабкі сторони (висока собівартість продукції, недостатня глибина переробки, технологічна відсталість у малих підприємствах, дефіцит кваліфікованих кадрів). Виявлено основні загрози (зміни клімату, епізоотичні ризики, коливання цін на корми та енергоносії, конкуренція на міжнародному ринку) та можливості (інтеграція до європейського ринку, розвиток кооперації, сталого виробництва, біоенергетики).

Дослідження конкурентоспроможності галузі дозволило виявити, що її сучасний стан характеризується значним потенціалом розвитку за умови системного підходу до модернізації, зокрема впровадження цифрових технологій, біотехнологій, удосконалення логістики, формування ефективних ланцюгів доданої вартості та адаптації до вимог міжнародної сертифікації. В дослідженні обґрунтовано систему пріоритетних напрямів, що забезпечать підвищення конкурентоспроможності галузі тваринництва та її переробки, серед яких: технологічна модернізація, розвиток плеїнної справи, інституційна інтеграція до стандартів ЄС, розвиток логістичної та переробної інфраструктури, екологічна сталість, кадрове оновлення, аграрна кооперація та міжнародна торговельна інтеграція. Запропоновані напрями мають стратегічну цінність та можуть бути основою для формування політик сталого розвитку агропродовольчої системи України.

The article focuses on the aspects of ensuring the competitiveness of the livestock and processing sector in Ukraine under the conditions of modern global, national, and sectoral challenges. The purpose of the research is to identify and justify strategic directions for enhancing the competitiveness of the livestock and processing sector in Ukraine, considering current challenges, the sector's potential, and the requirements of both domestic and international markets.

The study substantiates that the competitiveness of the livestock industry is shaped by a wide range of interrelated factors, among which the most important are: the technological level of production, product quality, compliance with international standards, management efficiency, access to investments, and state support. The external environment of the sector's functioning is assessed using a PEST analysis based on identified factors. The SWOT analysis revealed the strengths of the industry (availability of natural resource base, export potential, niche markets, implementation of smart technologies) and its weaknesses (high production costs, insufficient depth of processing, technological backwardness of small enterprises, shortage of qualified personnel). The key threats identified include climate change, epizootic risks, fluctuations in feed and energy prices, and international market competition. At the same time, promising opportunities include integration into the European market, development of cooperation, sustainable production, and the use of bioenergy.

The study of the industry's competitiveness revealed that its current state is characterized by significant development potential, provided a systematic approach to modernization is adopted, including the implementation of digital technologies, biotechnology, improved logistics, the formation of efficient value chains, and compliance with international certification standards. The study substantiates a system of priority directions that ensure an increase in the competitiveness of the livestock and processing sector, among which are: technological modernization, development of breeding, institutional integration into EU standards, development of logistics and processing infrastructure, ecological sustainability, workforce renewal, agricultural cooperation, and international trade integration. The proposed directions have strategic value and can serve as a basis for developing sustainable development policies for Ukraine's agri-food system.

Ключові слова: тваринництво, переробка продукції тваринництва, аграрний сектор, конкурентоспроможність, аграрна політика.

Key words: livestock, livestock product processing, agricultural sector, competitiveness, agricultural policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В умовах глобалізації та зростаючої конкуренції на світових аграрних ринках питання забезпечення конкурентоспроможності національного аграрного виробництва, зокрема тваринництва та його переробки, набуває особливої актуальності. Галузь тваринництва займає вагомe місце в формуванні продовольчої безпеки держави, насиченні внутрішнього ринку якісною продукцією тваринного походження, створенні доданої вартості та розширенні експортного потенціалу. Водночас, сучасний стан тваринництва в Україні характеризується низкою проблем: скороченням поголів'я, недостатньою модернізацією виробництва, слабким розвитком інфраструктури та логістики, низьким рівнем рентабельності та обмеженим доступом до фінансування. На ряду з цим, переробна підгалузь має значний вплив на формування кінцевої вартості продукції тваринництва, конкурентоспроможність на зовнішніх ринках і загальний рівень технологічного розвитку агропромислового комплексу. Наразі значна частина переробних підприємств працює із застарілим обладнанням, недостатньою сертифікацією та низьким рівнем енергоефективності, що

знижує їх здатність відповідати міжнародним стандартам якості й безпечності харчової продукції. Враховуючи важливість тваринництва для сталого розвитку сільських територій, зайнятості населення та соціальної стабільності, виникає об'єктивна необхідність у системному дослідженні напрямів забезпечення конкурентоспроможності галузі тваринництва та її переробки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика забезпечення конкурентоспроможності тваринництва та його переробки активно розглядається в сучасних наукових дослідженнях у контексті трансформацій аграрного сектору України, викликаних як внутрішніми чинниками, так і зовнішніми загрозами. Зокрема, в роботі Негрей М., Тараненка А. та Костенка І. [1] акцентовано увагу на кризових змінах в аграрному секторі, спричинених повномасштабною війною, так, автори визначили основні структурні проблеми галузі: логістичні ускладнення, нестача інвестицій і ресурсна вразливість, що безпосередньо впливає на конкурентоспроможність тваринництва та

переробки. Строченко Н. та Ковальова О. [2] розкрили поняття конкурентоспроможності аграрних підприємств та визначають напрями її зміцнення: технологічне оновлення, підвищення якості продукції, інституційну підтримку та розвиток експортного потенціалу. Такі підходи є релевантними до аналізу тваринницької галузі, зокрема в частині переробки та доданої вартості. Ярмоленко Ю. [3] дослідив формування економічного механізму сталого розвитку аграрного виробництва з акцентом на цифровізацію. Вчені Подсоха А., Гаврильченко О., Чередник А. [4] проаналізували потенціал забезпечення продовольчої безпеки України в умовах війни, зокрема, вказали на стратегічну роль тваринництва у формуванні внутрішнього ринку продовольства та потребу в підтримці його виробничої стійкості. Лупенко Ю. [5] окреслив перспективи розвитку переробної галузі в агросекторі України після війни, автор наголошує на необхідності створення сучасної інфраструктури, орієнтованої на виробництво продукції з високою доданою вартістю, що безпосередньо пов'язано з підвищенням конкурентоспроможності тваринництва та його продуктів.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є визначення та обґрунтування стратегічних напрямів підвищення конкурентоспроможності галузі тваринництва та її переробки в Україні з урахуванням сучасних викликів, потенціалу галузі та вимог внутрішнього й міжнародного ринків.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Конкурентоспроможність галузі тваринництва та переробки в Україні визначається здатністю забезпечувати ефективне виробництво високоякісної продукції з доданою варті-

Таблиця 1. PEST-аналіз галузі тваринництва та її переробки в Україні

Політичні фактори (Political)
• <i>Державна підтримка</i>: наявність програм дотацій, компенсацій та цільових субсидій для тваринницьких підприємств. Однак політика в цій сфері залишається нестабільною та часто змінюється з політичними циклами; • <i>Регулювання експорту та імпорту</i>: обмеження або стимулювання торгівлі живою худобою та м'ясопродуктами можуть суттєво впливати на ринок; • <i>Євроінтеграційний курс</i>: адаптація до норм і стандартів ЄС (зокрема у сфері безпеки харчових продуктів — HACCP, Traceability, GlobalG.A.P.) відкриває нові ринки, але вимагає інвестицій; • <i>Безпековий контекст</i>: вплив війни на логістику, експортні маршрути, доступ до сировини та енергоресурсів.
Економічні фактори (Economic)
• <i>Висока собівартість продукції</i>: зумовлена дорогими кормами, енергоносіями та відносно низькою продуктивністю. • <i>Обмежений доступ до фінансування</i>: банки неохоче кредитують аграрні проєкти високого ризику без держгарантій. • <i>Зміни на світових ринках</i>: коливання цін на зернові, м'ясо, логістичні послуги безпосередньо впливають на прибутковість переробки. • <i>Регулювання тарифів на енергію</i>: зростання цін на газ та електроенергію негативно позначається на виробничих витратах, особливо в м'ясопереробній галузі.
Соціальні фактори (Social)
• <i>Старіння робочої сили в селі</i>: молодь неохоче обирає роботу у тваринництві через складні умови та низьку оплату праці. • <i>Зниження споживання м'яса</i>: зміна харчових звичок, популярність вегетаріанства, екологічно обґрунтованих дієт впливають на попит. • <i>Зростання обізнаності споживачів</i>: підвищення вимог до якості, безпеки й етичного походження продуктів тваринництва (наприклад, без антибіотиків, гуманні умови утримання). • <i>Міграція та демографічні зміни</i>: зменшення сільського населення знижує локальний трудовий потенціал.
Технологічні фактори (Technological)
• <i>Автоматизація та цифровізація</i>: лише великі агропідприємства впроваджують сучасні технології обліку, моніторингу та управління (ERP, IoT у тваринництві). • <i>Біотехнології</i>: використання генетично поліпшених ліній худоби, новітні вакцини, добавки та кормові рішення. • <i>Недостатній рівень інновацій у малих господарствах</i>: через брак фінансування та знань вони залишаються на традиційних технологіях. • <i>IT-рішення для логістики та збуту</i>: впровадження платформ з продажу продукції напряму споживачеві або ритейлу.

Джерело: складено автором.

стю, адаптованої до вимог внутрішнього та зовнішнього ринку. Забезпечення ефективного функціонування галузі можливе лише за умов оптимізації витрат, підвищення якості продукції відповідно до міжнародних стандартів, впровадження інноваційних технологій, удосконалення управлінських процесів та дотримання принципів сталого розвитку [1, 2]. Вважаємо, що це сприятиме зміцненню позицій тваринницької продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках та відповідає сучасним вимогам продовольчої безпеки і соціальної відповідальності. Комплексний моніторинг показників дає змогу виявити сильні та слабкі сторони конкурентоспроможності галузі тваринництва та її переробки, а також сприяє розробці ефективних стратегій розвитку. Особливо важливо орієнтуватися не лише на обсяги ви-

Таблиця 2. SWOT-аналіз конкурентоспроможності галузі тваринництва України

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Наявність родючих ґрунтів та кормової бази (зернові, бобові, силосні культури); Розвиток нішевих сегментів (органічне м'ясо, преміум-сегмент, халяль-продукція); Зростаючий експорт молочної продукції до країн ЄС та MENA; Використання сучасної генетики у птахівництві та свинарстві; Розвиток нових технологій годівлі та автоматизації ферм (AgTech, Smart Farming)	Висока собівартість продукції через зростання цін на енергоносії та корми; Недостатня глибина переробки (переважає експорт сирової продукції); Старіння основних фондів у багатьох підприємствах тваринництва; Недостатній рівень ветеринарної безпеки, ризики епізоотій (АЧС, пташиний грип); Недостатня державна підтримка малих та середніх виробників
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Зростання попиту на українську молочну продукцію в ЄС, Азії, Африці; Розвиток переробки продукції з високою доданою вартістю (сири, ковбаси, делікатеси); Інтеграція з європейськими стандартами якості (HACCP, ISO, GlobalG.A.P.); Посилення кооперації фермерів, формування кластерів у тваринництві; Перехід до сталого тваринництва, розвиток біогазових проєктів	Торговельні обмеження та конкуренція з боку інших постачальників; Коливання цін на світових ринках кормів і м'ясної продукції; Зміни клімату, що впливають на якість кормової бази; Погіршення епізоотичної ситуації (нові штами захворювань тварин)

Джерело: складено автором.

робництва, а й на якість, ефективність переробки та інноваційність — саме ці чинники дедалі більше визначають конкурентоспроможність тваринництва на сучасному глобальному ринку. Аналіз основних факторів, що впливають на конкурентоспроможність галузі тваринництва в Україні, свідчить про наявність як суттєвих обмежень, так і окремих перспектив для розвитку.

Галузь тваринництва та її переробки в Україні перебуває під впливом складного комплексу зовнішніх чинників, що зумовлюють як ризики, так і можливості її розвитку. При цьому PEST-аналіз (Political, Economic, Social, Technological) є ефективним інструментом стратегічного аналізу зовнішнього середовища [3, 4], що дозволяє виявити ключові чинники, які впливають на розвиток певної галузі, зокрема тваринництва та його переробки в Україні (табл. 1).

Зазначимо, що у політичному вимірі галузь тваринництва функціонує в умовах непослідовної державної політики, що проявляється у змінності програм підтримки, дотацій та регуляторних умов. Адаптація до норм ЄС та воєнна ситуація значно ускладнюють логістичні процеси, проте водночас відкривають можливості на нових ринках за умови відповідності міжнародним стандартам. Економічні фактори формують вразливість галузі до коливань на глобальних ринках сировини, енергоносіїв та фінансових ресурсів.

Зокрема, висока собівартість продукції в умовах обмеженого доступу до інвестицій та кредитів уповільнює модернізацію та знижує

конкурентоспроможність, особливо у м'ясопереробному сегменті. Соціальні аспекти засвідчують кризові явища в кадровому забезпеченні через старіння сільського населення, еміграції та низької привабливості професії тваринника, що створюють кадровий вакуум. Одночасно зміна споживчих звичок та підвищення вимог до етичності й безпечності продукції потребують переорієнтації виробництва на більш сталу й прозору модель. В технологічному контексті спостерігається розрив між великими підприємствами, що впроваджують інновації, та дрібними господарствами, які залишаються технічно відсталими. Потенціал цифровізації, біотехнологій і платформ прямого збуту є суттєвим драйвером для трансформації галузі за умови доступу до ресурсів та знань. Таким чином, ефективна політика державної підтримки, стратегічна інтеграція з європейськими ринками, адаптація до соціальних очікувань споживачів та інвестиції в технологічну модернізацію є критично важливими для підвищення стійкості та конкурентоспроможності галузі. В умовах нестабільності саме здатність гнучко реагувати на виклики зовнішнього середовища визначатиме перспективи тваринництва як ключового сегменту аграрної економіки України.

Додатковим стратегічним інструментом для оцінки ситуації в галузі тваринництва, виявлення перспектив її розвитку та визначення шляхів підвищення конкурентоспроможності є проведення SWOT-аналізу конкурентоспроможності тваринництва України (табл. 2).

Таблиця 3. Оцінка факторів конкурентоспроможності тваринництва

Група факторів	Показники	Оцінки (1-5)	Коментар
Економічні	Рентабельність, рівень витрат, продуктивність	2	Високі витрати, низька ефективність без модернізації
Технологічні	Ступінь автоматизації, цифрові рішення, генетичний потенціал	2-3	У великих підприємств вище, але більшість господарств відстає
Інституційна/державна підтримка	Програми підтримки, дотації, регулювання експорту	3	Є окремі програми, але політика нестабільна
Соціальні	Кваліфікація працівників, рівень зайнятості в сільській місцевості	3	Залучення молоді та фахівців це проблема
Екологічні	Дотримання екостандартів, управління відходами	2	Потребує інтеграції стандартів ЄС
Міжнародна інтеграція	Доступ до ринків, відповідність вимогам ЄС, GlobalG.A.P., HACCP	3-4	Потенціал високий, але потрібні інвестиції у сертифікацію

Джерело: складено автором.

Проведений SWOT-аналіз конкурентоспроможності тваринництва України свідчить, що галузь має значний потенціал для подальшого розвитку завдяки природним перевагам, нарощуванню експортного потенціалу та впровадженню інновацій. Водночас наявні слабкі сторони — висока собівартість продукції, недостатня глибина переробки, технологічна відсталість окремих виробництв — вимагають системної модернізації галузі. До основних можливостей слід віднести інтеграцію до європейських ринків, зростання попиту на продукцію з доданою вартістю та сталий розвиток аграрного виробництва. Загрози залишаються значними: епізоотичні ризики, зміни клімату, висока конкуренція на міжнародних ринках та проблеми із забезпеченням кваліфікованої робочої сили.

Тож, задля підвищення конкурентоспроможності вітчизняного тваринництва необхідно стимулювати інвестиції у технологічне оновлення виробництва; розвивати переробну промисловість з орієнтацією на продукти з доданою вартістю; забезпечити ветеринарну безпеку та контроль якості продукції відповідно до міжнародних стандартів; сприяти розвитку кооперації між виробниками; підтримувати перехід до сталого та екологічного виробництва. Комплексна реалізація таких заходів дозволить зміцнити конкурентні позиції вітчизняного тваринництва як на внутрішньому, так і глобальному ринках.

З метою кількісного визначення рівня конкурентоспроможності галузі тваринництва було використано метод експертної оцінки, який передбачає залучення фахівців галузі до визначення вагомості та значення окремих

факторів, що впливають на конкурентоспроможність (табл. 3).

Економічні фактори наразі мають один із найнижчих рівнів оцінки (2 бали). Основними проблемами виступають високий рівень витрат на одиницю продукції, низька рентабельність та недостатня продуктивність праці, що вказує на потребу у структурній модернізації підприємств, зокрема шляхом впровадження сучасних управлінських та ресурсозберігаючих технологій. Технологічні фактори оцінено в межах 2—3 балів, що свідчить про нерівномірний розвиток технологічної бази в галузі. При цьому великі агропідприємства демонструють достатній рівень автоматизації, використання цифрових рішень та роботу з генетичним потенціалом продуктивності тварин, переважна більшість господарств, особливо в малому та середньому сегменті, залишаються на низькому рівні технологічного розвитку. Інституційні чинники та державна політика отримали середню оцінку (3 бали). В Україні існують окремі програми підтримки тваринництва, у тому числі дотації, однак державна політика в цій сфері загалом характеризується нестабільністю та відсутністю чітких довгострокових орієнтирів, що стримує інвестиційну активність і ускладнює стратегічне планування підприємств. Соціальні фактори також оцінено в 3 бали. Галузь виконує важливу соціальну функцію, забезпечуючи зайнятість у сільських територіях, однак актуальними залишаються проблеми з кваліфікацією працівників та залученням молодих спеціалістів, що вимагає посилення ролі аграрної освіти, підвищення престижу професій у сфері тваринництва та створення умов для професійного зростання. Екологічні чинники отримали одну з найнижчих оцінок (2 бали). Ос-

Пріоритетні напрями підвищення конкурентоспроможності тваринництва та його переробки	
Технологічна модернізація та цифровізація виробництва	- Впровадження інноваційних технологій: автоматизовані системи годівлі, доїння, клімат-контролю; - Створення smart-ферм і систем моніторингу здоров'я тварин (використання IoT, штучного інтелекту); - Впровадження систем traceability (простежуваності походження продукції).
Розвиток селекції, репродукції та племінної справи	- Удосконалення генетичного потенціалу поголів'я через підтримку вітчизняних племінних господарств; - Стимулювання імпорту високопродуктивної селекції та інсемінаційних технологій; - Формування регіональних центрів з тваринницьких біотехнологій.
Інституційна підтримка та адаптація до стандартів ЄС	- Державна допомога на сертифікацію виробництва за вимогами HACCP, GlobalG.A.P., ISO; - Підтримка малих і середніх фермерів у кооперації, збуті та переробці продукції; - Гармонізація ветеринарних, екологічних, соціальних стандартів із європейськими.
Розвиток логістики, переробки та внутрішнього ринку	- Інвестиції у м'ясо- та молокопереробну інфраструктуру в регіонах; - Залучення місцевих виробників до ланцюгів доданої вартості; - Розвиток логістичних хабів, холодильних потужностей, транспортних мереж.
Освітньо-наукове забезпечення та кадрове оновлення	- Підвищення якості аграрної освіти, створення центрів практичного навчання; - Підтримка аграрної науки у сфері біобезпеки, годівлі, ветеринарії, технологій виробництва; - Програми залучення молоді до сільськогосподарської діяльності.
Екологічна та енергетична сталість виробництва	- Створення програм управління відходами (біогазові установки, компостування); - Використання відновлюваних джерел енергії у тваринництві (сонячні панелі, теплові насоси); - Впровадження практик сталого землеробства для годівлі тварин.
Розвиток аграрної кооперації та інтеграції на агропродовольчі ринки	- Створення вертикально інтегрованих структур (від виробництва до збуту), зокрема на основі кооперативів; - Розвиток партнерства між малими виробниками, переробниками та торговими мережами; - Державна підтримка кооперації через гранти, спрощене оподаткування, пільги.
Аграрна дипломатія та міжнародна торговельна інтеграція	- Активна участь у міжнародних виставках, торговельних форумах, перемовинах щодо доступу до нових ринків; - Підтримка експортерів у сертифікації, логістиці, торговельному представництві; - Розширення географії експорту (Близький Схід, Азія, Африка), диверсифікація каналів збуту.

Рис. 1. Напрями підвищення конкурентоспроможності

Джерело: розробка автора.

новними проблемами залишаються слабке впровадження екологічних стандартів, недостатній рівень контролю за управлінням відходами та низька інтеграція вимог ЄС у виробничу практику. Заначені аспекти становлять суттєвий бар'єр для доступу до міжнародних ринків і потребують пріоритетного вирішення. Фактори міжнародної інтеграції отримали відносно високу оцінку (3—4 бали). Українські підприємства мають реальний потенціал для виходу на зовнішні ринки за умови дотримання вимог таких міжнародних стандартів, як HACCP, GlobalG.A.P. та ін. Основною умовою реалізації цього потенціалу є інвестиції у відповідну сертифікацію, технічне переоснащення та удосконалення управлінських процедур. Таким

чином, галузь тваринництва в Україні перебуває у стані структурного оновлення з наявними викликами, але також із помітними напрямками для стратегічного розвитку, особливо в контексті євроінтеграційних процесів.

У контексті загострення внутрішніх і зовнішніх викликів, що постають перед аграрним сектором України, питання підвищення конкурентоспроможності тваринництва та його переробки набуває особливої актуальності. Формування стійкої, ефективної та експортноорієнтованої моделі функціонування галузі потребує системної реалізації комплексу пріоритетних заходів, реалізація яких дозволить підвищити її конкурентоспроможність на національному й міжнародному рівнях (рис. 1).

1. Технологічна модернізація та цифровізація виробництва. Включає впровадження автоматизованих систем годівлі, доїння, клімат-контролю, smart-ферм, систем моніторингу здоров'я тварин на основі IoT та ШІ, а також систем простежуваності продукції (traceability), що забезпечує підвищення ефективності виробництва, зниження витрат і покращення якості продукції.

2. Розвиток селекції, репродукції та племінної справи. Спрямований на підвищення генетичного потенціалу поголів'я через підтримку вітчизняних племінних господарств, імпорту високопродуктивної селекції, впровадження інновацій у біотехнологіях відтворення та створення регіональних центрів тваринницької генетики.

3. Інституційна підтримка та адаптація до стандартів ЄС. Охоплює допомогу виробникам у сертифікації відповідно до вимог НАССР, GlobalG.A.P., ISO; сприяння кооперації серед малих фермерів; гармонізацію ветеринарних, соціальних та екологічних вимог із нормами ЄС.

4. Розвиток логістики, переробної інфраструктури та внутрішнього ринку. Полягає в інвестуванні у м'ясо- та молокопереробні підприємства, холодильні потужності, транспортні мережі, створенні логістичних хабів, а також розширенні ланцюгів доданої вартості за участі місцевих виробників.

5. Освітньо-наукове забезпечення та кадрове оновлення. Передбачає удосконалення системи аграрної освіти, розвиток прикладної науки в галузі тваринництва та ветеринарії, створення умов для залучення молоді до аграрного виробництва, підтримку центрів практичного навчання.

6. Екологічна та енергетична сталість виробництва. Передбачає впровадження екотехнологій: біогазових установок, компостування, використання відновлюваних джерел енергії, а також сталих агропрактик, спрямованих на зменшення екологічного навантаження та дотримання принципів "зеленої економіки".

7. Розвиток аграрної кооперації та інтеграції в агропродовольчі ланцюги. Сприяння створенню вертикально інтегрованих структур, формування партнерств між виробниками, переробниками й торговими мережами, державна підтримка кооперативів через фінансові й організаційні інструменти.

8. Аграрна дипломатія та міжнародна торговельна інтеграція. Розширення географії експорту, участь у міжнародних виставках і перемовинах, підтримка експортерів у сертифі-

кації та логістиці, розвиток аграрної дипломатії як інструменту просування української продукції на світовий ринок.

Отже, узагальнення пріоритетних напрямів підвищення конкурентоспроможності галузі тваринництва та її переробки свідчить про необхідність комплексного та системного підходу до реформування галузі. Визначені напрями охоплюють ключові аспекти сталого розвитку: від технологічного оновлення й удосконалення генетичної бази до інституційного середовища, людського капіталу, екологічної відповідальності та міжнародної інтеграції.

ВИСНОВКИ

Галузь тваринництва та її переробки в Україні має значний стратегічний потенціал, але перебуває під впливом комплексу зовнішніх і внутрішніх викликів, серед яких: нестабільна державна політика, висока собівартість продукції, обмеженість технологічного оновлення, кадрово криза, екологічні бар'єри та жорстка конкуренція на світовому ринку. Для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності необхідно реалізовувати системні трансформації, зокрема: впровадження технологічних інновацій і цифровізації виробництва; розвиток переробки з високою доданою вартістю; модернізація генетичного потенціалу та селекційної бази; адаптація до вимог ЄС та міжнародних стандартів якості; підтримка малих та середніх виробників через кооперацію й державне стимулювання; формування сталих логістичних і збутових ланцюгів; підвищення кадрового потенціалу та розвиток аграрної освіти; екологізація виробництва й енергетична ефективність; розширення міжнародної торгівлі через аграрну дипломатію. Застосування PEST- та SWOT-аналізу дозволило виявити фактори впливу на конкурентоспроможність галузі, а також надало основу для формування комплексної стратегії її розвитку. Водночас результати експертної оцінки підтвердили необхідність інвестицій у модернізацію, стандартизацію, освіту та екологічну трансформацію галузі. Тож, підвищення конкурентоспроможності тваринництва та його переробки в Україні можливе за умови комплексного стратегічного підходу, скоординованих дій з боку держави, бізнесу та науково-освітнього середовища з орієнтацією на принципи сталого розвитку та міжнародної інтеграції.

Література:

1. Негрей М., Тараненко А., Костенко І. Аграрний сектор України в умовах війни: про-

блеми та перспективи. *Economy and Society*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>.

2. Строченко Н. І., Ковальова О. М. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: сутність та напрямки зміцнення. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Економіка. 2024. № 19. С. 114—121. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.19.14>.

3. Ситник М. Ю. PEST-аналіз як інструмент розробки фінансової стратегії підприємств м'ясопереробної галузі. 2014. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/8420/1.pdf>.

4. Берницька Д. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища підприємства методом PEST/STEP аналізу. *Економічний аналіз*. 2012. Вип. 11. Ч. 2. С. 41—45.

5. Ярмоленко Ю. О. Формування економічного механізму сталого розвитку аграрного виробництва в умовах цифровізації: монографія. Київ: ТОВ "СІК ГРУПІ УКРАЇНА", 2018. 328 с.

6. Podsokha A., Havrylchenko O., Cherednyk A. The potential for ensuring food security in ukraine in the context of the ongoing military conflict. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2023. Vol. 9, no. 5. P. 215—222. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-5-215-222>.

7. Лупенко Ю. Перспективи розвитку переробки сільськогосподарської продукції у повоєнній Україні. Доповідь на сесії Загальних зборів Національної академії аграрних наук України. Національна академія аграрних наук України. 2024. 52 с. URL: <http://naas.gov.ua/upload/iblock/2ec/доповідь%2012.12.2024.pdf>.

8. Барілович О. М. Тваринництво: стан галузі та перспективи відродження. *Вісник ПДАУ*. 2018. Вип 6 (1). С. 18—22. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/18.pdf>

References:

1. Nehrei, M. Taranenko, A. and Kostenko, I. (2022), "Ukrainian agricultural sector in war time: problems and prospects", *Economy and Society*, Vol. 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>.

2. Strochenko, N. I. and Kovalova, O. M. (2024), "Competitiveness of agricultural enterprises: the essence and directions of strengthening", *Tavriiskyi naukovyi visnyk*. Serii: Ekonomika, Vol. 19, pp. 114—121. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.19.14>.

3. Sytnyk, M. Yu. (2014), "PEST-analysis as a tool for developing a financial strategy for meat

processing enterprises", available at: <https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/8420/1.pdf> (Accessed 5 july 2025).

4. Bernytska, D. (2012), "Strategic analysis of the enterprise's external environment using the PEST/STEP analysis method", *Ekonomichnyi analiz*, Vol. 11, no. 2, pp. 41—45.

5. Yarmolenko, Yu. O. (2018), *Formuvannia ekonomichnoho mekhanizmu staloho rozvytku ahrarynoho vyrobnytstva v umovakh tsyfrovizatsii: monohrafiia* [Formation of an Economic Mechanism for Sustainable Development of Agricultural Production in the Context of Digitalisation: monograph], TOV "SIK HRUP UKRAINA", Kyiv, Ukraine.

6. Podsokha, A. Havrylchenko, O. and Cherednyk, A. (2023), "The potential for ensuring food security in ukraine in the context of the ongoing military conflict", *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol. 9, no. 5, pp. 215—222. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2023-9-5-215-222>.

7. Lupenko, Yu. (2024) "Prospects for the development of agricultural processing in post-war Ukraine. Report at the session of the General Meeting of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine", *Natsionalna akademiia ahrarynykh nauk Ukrainy*, available at: <http://naas.gov.ua/upload/iblock/2ec/доповідь%2012.12.2024.pdf> (Accessed 5 july 2025).

8. Barylovych, O. M. (2018). "Livestock: State of the Industry and Prospects for Revival". *Visnyk of PDAU*, vol. 6 (1), pp. 18—22. available at: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/18.pdf> (Accessed 5 july 2025).

Стаття надійшла до редакції 10.07.2025 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

**ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток**

Виходить 12 разів на рік

включено до переліку наукових фахових видань України
з питань **ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**
(Категорія «Б»)

Наказ Міністерства освіти і науки України
від 28.12.2019 №1643

Спеціальність 281

e-mail: economy_2008@ukr.net

 viber: +38 050 3820663